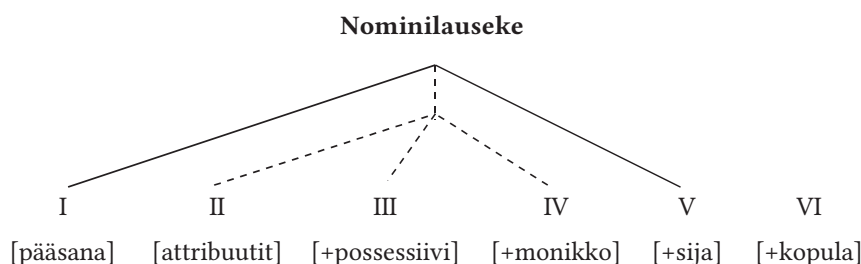

6. NOMINAALIKETJU JA SEN MORFOTAKSI

(Thomsen 1984: §46; Jagersma 2010: 89; Foxvog 2011: 28)

Koska sumerissa nominilausekkeen sanajärjestys ja morfotaksi (eli järjestys, jossa morfeemit voivat esiintyä) kietoutuvat vahvasti toistensa ympärille, on näitä yhdessä tapana kutsua **nominaaliketjuksi**. Nominaaliketju on morfosyntaktinen kokonaisuus, joka käsittää substantiivin, sitä määrittävät attribuutit sekä näihin liittyvät kieliopilliset tunnuksset. Sumerin nominilauseke (NP) voidaan määritellä nominaaliketjuksi, jolla on jokin sijapäätte.

Kaaviossa yhtenäiset viivat viittaavat pakollisiin ja katkonaiset vapaaehtoiisiin elementteihin. Plus-merkki viittaa kieliopillisiin tunnuksiin, jotka eivät voi esiintyä irrallisina, vaan liittyvät aina ketjun viimeiseen elementtiin. Näitä kutsutaan sidonnaisiksi morfeemeiksi. Kopula eli olla-verbi on merkitty mukaan ainoastaan sen paikan osoittamiseksi; se ei varsinaisesti ole nominilausekkeen jäsen, vaan pikemminkin syntaktinen suffiksi. Kopula käsitellään luvussa 8.

Sumerissa rakenteellisesti yksinkertaisin nominilauseke koostuu pääsanasta ja sijapäätteestä. Tällainen voi olla vaikkapa yhdestä sanasta koostuva lauseke **diġir**, joka on suljettu absolutiivilla {Ø}. Rakennekuvauksessa sijaa merkitään vastedes symbolilla +CASE.

- (i) {diġir+Ø} 'jumala' [N +CASE]

Nominilauseketta (i) voidaan laajentaa lisäämällä siihen attribuutteja ja taivutus-päätteitä: esimerkkeinä lausekkeet **diġir gal** 'suuri jumala' (ii) ja **diġir gal-e-ne** 'suuret jumalat' (iii). Merkintä +PL viittaa monikon tunnukseen.

- (ii) {diġir gal+Ø} 'suuri jumala' [[N A] +CASE]
 (iii) {diġir gal+enē+Ø} 'suuret jumalat' [[N A] +PL +CASE]

Sumerissa substantiivit ja näiden attribootit eivät koskaan kongruoi toistensa kanssa samalla tavalla kuin suomessa: *suure+t jumala+t*. Rakenne {diġir+enē+Ø gal+enē+Ø} on siis mahdoton ja yhtä epäkieliopillinen kuin suomen **suuri jumala+t*.

6.1 Possessiivisuffiksit

(Thomsen 1984: §101–110; Edzard 2003: 29–30; Jagersma 2010: 212–220; Foxvog 2011: 32–34)

Sumerissa omistajaa ilmaistaan persoonapronomineista johdetuilla possessiivisuffikseilla eli omistusliitteillä, jotka esiintyvät yksikön ja monikon jokaisessa persoonassa. Kolmannessa persoonassa on lisäksi olemassa erikseen elolliseen ja elottomaan omistajaan viittaavat suffiksit. Eloton kolmas persoona on sama yksikössä ja monikossa, sillä elottomilla sanoilla ei ole morfologista monikkoa.

	Morfeemi	Ortografia	Merkitys
y.1.p.	{ġu}	ġu ₁₀ , ġá	'minun'
y.2.p.	{zu}	zu, za	'sinun'
y.3.p. elollinen	{ane}	(a-)né, (a-)na	'hänen'
m.1.p.	{mē}	me	'meidän'
m.2.p.	{zunēnē}	zu-ne(-ne)	'teidän'
m.3.p. elollinen	{anēnē}	(a-)ne-ne	'heidän'
3.p. eloton	{be}	bé, be ₆ , ba	'sen, niiden'

Mikäli omistusliite päättyy lyhyeen vokaaliin, loppuvokaali assimiloituu sitä seuraavaan /a/- tai /ʔa/-alkuiseen morfeemiin (i, ii). Jos omistusliitettä taas seuraa /e/-alkuinen morfeemi, loppuvokaali saattaa uussumerissa pidentyä (iii). Kuten yleensäkin, rajageminaatio toteutuu normaalisti vokaalialkuisten omistusliitteiden liittyessä konsonanttipäätteisiin sanoihin (ii).

- (i) **é-ġá** 'talossani' (regressiivinen assimilaatio)
 {é.j+ġu+ʔa} {talo+minun+LOC}
- (ii) **kur-ra-na** 'hänen maassaan' (rajageminaatio ja regr. assim.)
 {kur+ane+ʔa} {maa+hänen+LOC}

- (iii) **lugal-ġu₁₀-ù** 'kuninkaani' (vokaalinpidentymä)
 {lugal+ġu+e} {kuningas+minun+ERG}

Omistusliitteet {ane} ja {anēnē} menettävät ensimmäisen vokaalinsa, mikäli nämä liittyvät vokaalipäätteiseen sanaan. Tällöin ne esiintyvät allomorfeina /ne/ ja /nēnē/ (iv).¹⁶¹ Tämä on paralleeli monikon allomorfile {enē} → /nē/.

- (iv) **dumu-né** 'hänen poikansa' (suffiksin alkuvokaalin kato)
 {dumu+ane+Ø} {poika+hänen+ABS}

Muista, että jotkut translitteraatioissa näennäisesti vokaalipäätteiset sanat päättyvät konsonanttiin. Esimerkkinä **é** 'temppeli', jonka yksikön 3. persoonan omistusmuoto on **é-a-né** 'hänen temppelinsä'. Puhuttuna tämä on ehkä kuulunut muinaissumerissa [hajane] ja varhaisessa uussumerissa [ējane].¹⁶²

Tärkeä huomio: Kolmannen persoonan omistusliitteet on perinteisesti luettu **a-ni** {ani} ja **bi** {bi}, ja näitä käytettiin lähes järjestelmällisesti kaikkialla ennen Jagersman (2010) kielioppia. Myös Konrad Volkin tekstikirja sekä internetkorpukset käyttävät perinteistä lukutapaa. Moderneissa kieliopissa nämä kaksi suffiksia on kuitenkin tapana lukea **a-né** {ane} ja **bé** {be}, ja niin tehdään myös tässä kirjassa.¹⁶³

6.1.1 Monikollinen omistettava

Kun omistettavia asioita on useita, liitetään elollisissa substantiiveissa omistusliitteen perään monikon tunnus. Elottomien sanojen yhteydessä montaa omistettavaa voidaan painottaa distributiivilla tai syntaktisin keinoin verbin reduplikaatiolla.

udu-zu	{udu+zu+Ø}	'(yksi tai monet) lampaasi'
udu-udu-zu	{udu+udu+zu+Ø}	'kaikki lampaasi'
dumu-zu	{dumu+zu+Ø}	'(yksi) lapsesi'
dumu-zu-ne	{dumu+zu+enē+Ø}	'(monet) lapsesi'
dumu-dumu-zu	{dumu+dumu+zu+Ø}	'kaikki lapsesi'

161 Foxvogin (2010: 33) tulkinnan mukaan elollisen kolmannen persoonan possessiivipronominin syvämuoto on {ni}. Hänen mukaansa suffiksi saa proteettisen vokaalin /a/ liittyessään konsonanttipäätteeseen sanaan.

162 Akkadissa temppelinnimi **é-an-na** esiintyy joskus muodossa *hajakku*, joka tulee sumerilaisesta ääntöasusta [hajanak] → **hajanku*. Muun muassa tämä osoittaa että sanan **é** lopussa on /j/. Puolivokaali /j/ katosi myöhemmin sumerista, ja tätä voidaan havainnoida muinaisbabylonialaisella kaudella kirjoitusasuista, kuten **é-né** 'hänen temppelinsä': [ēne].

163 Muun muassa vokaalinpidentymät, kuten **a-né-e** ja **bé-e** osoittavat, että suffiksien loppuvokaali on /e/ eikä /i/ (Jagersma 2010: 214).

6.2 Sijamuodot

(Thomsen 1984: §156–220; Edzard 2003: 33–44; Jagersma 2010: 137–206; Zólyomi 2016: 19)

Sumerissa on klassisen tulkinnan mukaan kymmenen sijamuotoa. Joissakin moderneissa kieliopeissa sijamuodoksi lasketaan usein myös adverbatiivi, vaikka sen asemasta ei vallitsekaan selkeää yksimielisyyttä. Näin on tehty myös tässä kirjassa. Arkaaista toista lokatiivia {ne} ei ole huomioitu tässä luvussa, sillä sen käyttö rajoittuu pronominaalitaivutukseen. Tätä käsitellään luvussa 17.6.

	Morfeemi	Ortografia
Absolutiivi	{Ø}	–
Ergatiivi	{e}	–, e, ù, a, i, bé, dè, ge, me, né, le, ré, re, ke ₄ , re ₆
Genetiivi	{ak+}	–, a, ba, da, ga, gá, ka, la, lá, ma, na, ra, rá, sa
Datiivi	{ra}	ra, ar, ir, er, ur, la ¹⁶⁴
Lokatiivi	{a}	a, ba, da, ga, gá, ka, la, lá, ma, na, ra, rá
Terminatiivi	{še}	šè, eš, uš, úš, aš, áš
Ablatiivi	{ta}	ta ¹⁶⁵
Direktiivi	{e}	–, e, ù, a, i, bé, dè, ge, me, né, le, ke ₄ , ré, re, re ₆
Adverbatiivi	{eš}	éš, eš, e-eš, Ce-eš, Ce-éš ¹⁶⁶
Ekvatiivi	{gen}	gin ₇ /gen ₇ , ge-en, gi-in, gé
Komitatiivi	{da}	da, da ₅

Ortografisten asujen määrästä ei kannata hämmentyä, sillä taustalla ovat samat tutut ilmiöt kuin monikon ja omistusliitteiden yhteydessä: vokaalin jäljessä vokaalialkuiset morfeemit saattavat assimiloitua tai menettää alkuvokaalinsa, ja yleensä muihin konsonantteihin kuin /š s z h/ päättyvissä sanoissa morfeemirajalla tapahtuu rajageminaatio. Genetiivin syvämuoto {ak+} viittaa siihen, että tämä vaatii peräänsä aina toisen sijapäätteen joko välittömästi tai lauseketasolla. Tätä ilmiötä käsitellään yksityiskohtaisemmin luvussa 7.

Suurin osa sijamuodoista on **neutraaleja** eikä niiden esiintymisympäristö ole rajoitettu sanan elollisuuden perusteella. Sen sijaan datiivin, lokatiivin, ablatiivin ja direktiivin jakaumat ovat rajallisia. Ablatiivi, lokatiivi ja direktiivi eivät liity elollisiin substantiiveihin, eikä datiivia tavata elottomien substantiivien yhteydessä. Paradigman aukot korvataan muilla sijoilla tai kiertoilmauksilla. Sijojen täydennysjakauma voidaan kuvata seuraavasti:

164 Muoto la jumalan Enlil perässä.

165 Saattaa erityisesti Gudean sumerissa esiintyä myös muodossa ra tai da. Tämä on kuitenkin melko harvinaista.

166 Ce vastaa tässä samoja merkkejä kuin direktiivin konsonantti-vokaali-merkit.

Tehtävä	Elolliset substantiivit	Elottomat substantiivit
Datiivi	{ra} datiiivi	{e} direktiivi
Direktiivi		
Lokatiivi	{ra} datiiivi ¹⁶⁷	{a} lokatiivi
Ablatiivi	{ki ...+ak+ta}	{ta} ablatiivi

Elollisten substantiivien ablatiivi muodostetaan ilmauksella {ki ... +ak+ta}, joka voidaan sanatarkasti kääntää '(jonkin) paikasta': **ki lugal-la-ta** 'kuninkaalta'.

Koska sumerissa on mahdollisuus sijaituvuuden ilmaisemiseen myös verbeissä, saatetaan toisinaan sijamuodot jättää merkitsemättä lauseenjäseniin. Tätä kutsutaan **elliptiseksi sijamerkinnäksi**. Verbiin liitettäviä sijaprefiksejä ovat komitatiivi, datiiivi, terminatiivi, ablatiivi, obliikvi (viittaa direktiiviin ja datiiiviin), adessiivi sekä lokatiivi. Esimerkkinä on lause 'hän antoi sen kuninkaalle' kolmella eri tavalla:

lugal-ra mu-šúm	datiivi {ra} merkitty vain substantiiviin lugal 'kuningas'
lugal mu-na -šúm	datiivi {nna} merkitty vain verbiin šúm 'antaa'
lugal-ra mu- na -šúm	datiivi merkitty kumpaankin

Sijojen prefiksointia verbeihin käsitellään tarkemmin luvussa 16. Tämä luku keskittyy sijamuotoihin sikäli kuin se on relevanttia nominitaivutuksen kannalta.

6.2.1 Sijojen kieliopilliset tehtävät

1) Absolutiivi {Ø} ilmaisee lauseen subjektia intransitiivilauseessa (11) ja objektia passiivissa (12) sekä transitiivilauseessa (13). Absolutiivi merkitsee siis **kokijaa** eli oliota tai asiaa, joka kokee verbistä aiheutuvan toiminnan. Absolutiivi on sumerin substantiivien perusmuoto.

(11)	gù-dé-a i-zìg	'Gudea heräsi (unestaan)'	(subjekti)
	{gù.dé.a+Ø i+zig+Ø}	{Gudea+ABS NEUT+nousta+hän}	
(12)	en ba-gub	'pappi asetettiin virkaansa'	(pass. obj.)
	{en+Ø ba+gub+Ø}	{pappi+ABS IEN+pystytettiin+hänet}	

¹⁶⁷ Datiivin viitatessa elolliseen lokatiiviin verbissä käytetään obliikvisia dimensionaaliprefiksejä {mu, ri, nni}. Nämä käsitellään luvussa 16.5.

2) **Ergatiivi** {e} ilmaisee transitiivilauseen subjektia eli agenttia, joka panee täytännön verbin kuvaaman toiminnan. Ergatiivi voidaan joskus jättää kirjoittamatta elottomien sanojen jäljessä.

(13) **énsi-ke₄ ki-nú-a-né ba-gub**

'hallitsija asetti paikalleen hänen sänkynsä'

{énsi.k+e ki.nud+ane+Ø ba+n+gub+Ø}

{hallitsija+ERG sänky+hänen+ABS IEN+hän+pystyttää+sen}

3) **Genetiivi** {ak+} ilmaisee omistajaa. Genetiivi poikkeaa hierarkkisesti muista sijoista, sillä se alistaa substantiivin tai nominaaliketjun genetiiviattribuutiksi. Koska genetiiviattribuutti vastaa syntaktisesti mitä tahansa muuta attribuuttia, on sen perään lisättävä vielä toinen, lausekkeen pääsanaan viittaava sijapäätte, jotta nomini-lausekkeen rakenne-ehto täyttyisi. Genetiivilausekkeet käsitellään luvussa 7.

(14) **é^dnin-ġír-su-ka**

'Ningirsun temppeli'

{é.j^d nin.ġír.su.k+ak+Ø}

{temppeli Ningirsu+GEN+ABS}

4) **Datiivi** {ra} esiintyy vain elollisten substantiivien yhteydessä. Se ilmaisee hyötyjää tai vastaanottajaa, vastaten tyypillisesti kysymykseen *kenelle?* (15). Liikeverbien yhteydessä se ilmaisee elollista määränpäättä jonkin luokse (16). Datiivi voi viitata lisäksi elolliseen lokatiiviin: 'jonkin vieressä, vierelle' (17) ja kausatiivisissa verbeissä teon suorittajaan eli olioon joka laitetaan tekemään jotakin (ks. s. 203). Datiivilla on allomorfi /r/ vokaalien jäljessä, joka muinaissumerissa jätetään kirjoittamatta kokonaan. Datiiviin voidaan viitata verbissä joko datiivi- tai obliikviprefikseillä, joista jälkimmäisiä käytetään kausatiivisissa ja lokatiivisissa ilmauksissa.

(15) **lugal-ġu₁₀-ra ù-na-dug₄**

'sanoisitko sen kuninkaalleni'

{lugal+ġu+ra u+i+nna+e+dug₄+Ø}

{kuningas+minun+DAT PROS+NEUT+hänelle+sinä+sanoa+sen}

(16) **elam mu-na-ġen**

'joukko elamilaisia saapui hänen luoksensa'

{elam+Ø mu+nna+ġen+Ø} {elamilaiset+ABS VEN+hänelle+mennä+se}

(17) **an-ra^dén-líl im-ma-ni-ús**

'hän ohjasi Enlilin Anin vierelle'

{an+ra en.líl+Ø i+mu+ba+n+nni+n+ús+Ø}

{An+DAT Enlil+ABS NEUT+VEN+IEN+hänen.vierelle+hän+ohjata+hänet}

5) **Lokatiivi** {ʔa} ilmaisee jonkin sisäpuolella tai päällä olemista (18), liikettä jonkin sisään tai päälle (19) sekä aikaa, jolloin jokin tapahtuu (20). Lokatiivi toimii myös pakollisena adverbialina joissakin yhdysverbeissä, usein ilmaisten materiaalia, jota jonkin tekemisessä käytetään (21). Lokatiivi ei liity elollisiin substantiiveihin. Verbi-taivutuksessa sitä merkitään prefikseillä {ni} (lokatiivi) tai {e, bi} (adessiivi).

(18) **^dnin-ġir-su ab-zu-a gal-di**

'Abzussa ylistetty Ninġirsu'

{nin.ġir.su.k ab.zu+ʔa gal.di+Ø+Ø}

{Ninġirsu Abzu+LOC ylistää+TL+ABS}

(19) **é-an-na-ka mu-na-ni-kur_x(DU)**

'hän vei sen hänelle *Hajanak*-temppeliin'

{é.j.an.na.k+ʔa mu+nna+ni+n+kur_x+Ø}

{Hajanak+LOC VEN+hänelle+LOC+hän+viedä+sen}

(20) **ud 7-kam-ma-ka é-e im-mi-dab₆**

'seitsemäntenä päivänä hän oli jo pystyttänyt (kivet) temppelin ympärille'

{ud imin+kamma+ak+ʔa é.j+e i+mu+bi+n+dab₆+Ø}

{päivä 7+ORD+GEN+LOC t.+DIR NEUT+VEN+OBL+hän+ympäröidä+ne}

(21) **kù-bábbar-ra šu mu-na-ni-tag**

'hän koristeli sen hopealla hänelle' (= laittoi käden koskettamaan hopealla)

{kug.babbar+ʔa šu+Ø mu+nna+ni+n+tag+Ø}

{hopea+LOC käsi+ABS NEUT+hänelle+LOC+hän+laittaa.koskemaan+sen}

6) **Terminatiivi** {še} on monimerkityksinen sija, joka ilmaisee liikettä tai ajan kulkua jotakin päämäärää kohti (22) ja toimintaa jonkin hyväksi, jonkin vuoksi tai jonkin puolesta (23). Se voi olla merkitykseltään myös translatiivinen eli ilmaista muutosta joksikin (24). Terminatiivi voidaan merkitä verbin prefiksiketjuun {ši}, jolloin se saatetaan jättää merkitsemättä adverbialina toimivaan lauseenjäseneseen (25). Terminatiivilla on uussumerissa allomorfi /š/ vokaalien jäljessä.

(22) **^{id}buranun zimbir^{ki}-šè ħu-mu-ba-al**

'kaivoin Eufратin totisesti Sippariin asti'

{buranun+Ø zimbir+še ħa+mu+ʔ+bal+Ø}

{Eufрат+ABS Sippar+TER AFF+VEN+minä+kaivaa+sen}

(23) **nam-ti-la-né-šè a mu-na-ru**

'elämänsä hyväksi hän omisti sen (hänelle)'¹⁶⁸

{nam.til+ane+še aj+Ø mu+nna+n+ru+Ø}

{elämä+hänen+TER vesi+ABS VEN+hänelle+hän+pirskottaa+sitä}

(24) **alan-na-né-šè mu-tu**

'hän muotoili (kiven) hänen patsaakseen'

{alan+ane+še mu+n+u.tud+Ø}

{patsas+hänen+TER VEN+hän+synnyttää+sen}

(25) **é-ninnu-uš ni-is-ku-gen, ki im-ši-ḥur-e**

'(Se, joka oli) kuopimassa maata Eninnun hyväksi kuin aasiori, (olit sinä!).'

{é.j.ninnu+še ni.is.ku+gen ki+Ø i+mu+b.ši+b+ḥur+e}

{Eninnu+TER aasiori+EQU maa+ABS NEUT+VEN+TER+sitä+raapia+se}

7) **Adverbiatiivi** {eš} ei toistaiseksi ole saanut ehdotonta hyväksyntää itsenäisenä sijamuotona,¹⁶⁹ sillä se esiintyy usein konteksteissa joissa se voidaan tulkita myös terminatiiviksi tai selittää adverbijohtimena. Jos kuitenkin adverbiatiivi tulkitaan sijamuodoksi, se muodostaa tavan adverbijä ja vastaa kysymykseen *miten?*

(26) **^dnin-ḡir-su u₄-dè-éš im-è**

'Ninḡirsu nousi esiin päivän lailla'

{nin.ḡir.su.k+Ø ud+eš i+mu+je+Ø}

{Ninḡirsu+ABS päivä+ADV NEUT+VEN+nousta+hän}

Uussumerissa ja sitä myöhemmissä kielimuodoissa genetiivin ja adverbiatiivin yhdistelmä muodostaa **kausaalisen** sijan {ak+eš}, joka kirjoitetaan **ke₄-eš_{1/2}**. Se vastaa kysymykseen *minkä vuoksi?* Historiallisesti tämä yhdistelmäsija on syntynyt kausaalilauseista, joissa genetiiviattribuutin pääsana on pudotettu pois (ks. luku 18.3). Kausaali on sekundaarinen sija eikä sitä pidetä osana sijajärjestelmää.

(27) **ur-saḡ ug₅-ga i-me-ša-ke₄-éš**

'koska he olivat kuolleita sotureita'

{ur.saḡ ug₅+[?]a+Ø i+me+eš+[?]a+ak+eš}

{soturi kuolla+PP+ABS NEUT+olla+he+NOM+GEN+ADV}

168 Yhdysverbin a...ru 'omistaa jollekin' sanatarkka merkitys on *pirskottaa vettä jollekin*.

169 Jagersma (2010: 189) puoltaa adverbiatiivia sijana, Zólyomi (mm. 2016: 40) kiistää sen.

8) Ablatiivi-instrumentaali {ta} viittaa asian temporaaliseen tai lokatiiviseen alkuperään (28, 29) tai teon välineeseen (30). Numeroilmauksissa ablatiivilla on distributiivinen merkitys (ks. s. 135). Elollisten substantiivien yhteydessä käytetään perifrastista rakennetta {ki ...+ak+ta}. Ablatiivi voidaan merkitä myös verbin prefiksiketjuun {ta} (30). Liikettä ilmaistessa ablatiivi on terminatiivin vastakohta.¹⁷⁰

(28) ^{gi}**eren bábbar kur-ta mu-na-ta-e₁₁**

’hän toi vuorilta alas valkoista setripuuta hänelle’

{eren bábbar+Ø kur+ta mu+nna+ta+n+e₁₁.d+Ø}

{setri valkoinen+ABS vuori+ABL VEN+hänelle+ABL+hän+tuoda.alas+sitä}

(29) **u₄ ul-lí-a-ta ġi₆-par₄-bé nu-dù-àm**

’muinaisista ajoista sen *gipar* (= papin asumus) oli ollut rakentamatta’

{ud ul.li.ak+ta ġi.par+be+Ø nu+řú+²a+am}

{päivä muinainen+ABL gipar+sen+ABS NEG+rakentaa+PP+se.on}

(30) ^{geš}**šinig ù-tud-<da>-ta é-ninnu im-ta-sikil-e-ne**

’he olivat puhdistamassa Eninnua *vastasyttyneen* (= nuoren tai tuoreen) tamariskin (varvuilla)’

{šinig utud+²a+ta é.j.ninnu+Ø i+mu+ta+b+sikil+enē}

{tamariski syntyä+PP+ABL Eninnu+ABS NEUT+VEN+ABL+sen+puhdistaa+he}

9) Direktiivi {e} ilmaisee jonkin läheisyydessä tai vierellä olemista tai sinne liikkumista (31). Lisäksi se toimii dativina elottomien substantiivien yhteydessä (32) ja ilmaisee kausatiiveissa elotonta suorittajaa (33). Direktiiviä käytetään useiden yhdyserbien obliikviobjektin sijana, jolloin se vastaa kysymykseen *mitä koskien?* (34). Direktiiviin voidaan prefiksiketjussa viitata kahdella sijalla: eloton datiiviprefiksi {ba} kuvaa liikettä kosketuksiin jonkin kanssa ja obliikviprefiksi {bi} ilmaisee liikettä jonkin vierelle tai läheisyyteen. Nämä prefiksit käsitellään luvuissa 16.1 ja 16.5.

(31) **kar niġin^{ki}-na-ke₄ má bí-ús**

’hän johdatti laivan Niġinin satamaan (= sataman läheisyyteen)’

{kar niġin₆+ak+e má+Ø bi+n+ús+Ø}

{satama Niġin+GEN+DIR laiva+ABS OBL+hän+johdattaa+sen}

¹⁷⁰ Ablatiivia on muinoin käytetty alkuperää ilmaisevana johtimena. Tästä on säilynyt muutamia leksikaalistuneita nominaaliketjun morfotaksia rikkovia jäänteitä, kuten ⁴*nanše nin₉ sirara-ta-ġu₁₀* ’Nanše, sisareni Sirarasta’ (mm. Cyl A II: 2, 18; II: 27) ja *ud-bé-ta-ġu₁₀* ’menneistä ajoistani’. Kassiittisumerissa keskibabylonialaisella kaudella ablatiivia käytetään joskus lokatiivina.

(32) kir₁₁-e áš nam-en

'älä lausu kirousta vuohelle'

{kir₁₁+e áš+Ø naⁿ+i+mu+b+e+en}

{vuohi+DIR kirous+ABS PROH+NEUT+VEN+sitä+sanoa+sinä}

(33) ġeš^s eren-bé giġ₄ gal-e im-mi-ku_s

'hän laitto suuret kirveet leikkaamaan setripuuta'

{eren+be+Ø giġ₄ gal+e i+mu+bi+n+ku.f+Ø}

{setri+sen+ABS kirves suuri+DIR NEUT+VEN+OBL+hän+leikata+sitä}

(34) máš du₇-fe₆ ġeš bí-tag'hän uhrasi täydellisiä kilipukkeja'¹⁷¹{máš du₇.f+e ġeš+Ø bi+n+tag+Ø}

{kili täydellinen+DIR puu+ABS OBL+hän+koskea+sitä}

10) Ekvatiivi {gen} ilmaisee samankaltaisuutta jonkin kanssa ja vastaa kysymykseen *millainen?* Aiemmin ekvatiivi on luettu muodoissa **gin**₇ {gin} tai **gim** {gim}, mutta tässä kirjassa noudatetaan modernia Jagersmaa (2010) mukailevaa lukutapaa **gen**₇.¹⁷²

(35) ħur-saġ gal-gen₇ ħé-mi-íl

'totisesti korotin (muurinharjan sen ylle) kuin mahtavan vuoriston'

{ħur.saġ gal+gen ħa+i+mu+bi+²+jil+Ø}

{vuoristo suuri+EQU AFF+NEUT+VEN+ADE+minä+korottaa+sen}

11) Komitatiivi {da} ilmaisee jonkin seurassa olemista (36) ja tunneverbien yhteydessä tunnereaktion syytä (37). Possessiivisuffiksin {be} yhteydessä se toimii myös konjunktiona 'ja' {be+da}. Tällöin komitatiivi voi saada peräänsä toisen sijan (38). Komitatiivia voidaan merkitä verbin prefiksiketjussa morfeemilla {da}.

(36) an-da níġ im-da-lu-lu-un

'taivaan kanssa teet asiat lukuisiksi (= luot yltäkylläisyyttä)'

{an+da níġ+Ø i+mu+da+b+lu.lu+en}

{taivas+COM asia+ABS NEUT+VEN+COM+sen+monistaa*2+sinä}

171 Yhdysverbi ġeš...tag tarkoittaa 'uhrata'. Sanatarkasti *koskettaa puuta (uhrattavaan liittyen)*. Myös kausatiivinen tulkinta, *laittaa jokin koskemaan puuta*, on mahdollinen.

172 Katso perustelut tälle lukutavalle (Jagersma 2010: 202–203).

- (37) **ba-an-da-mud-en** '(hän) sai minut huolestuneeksi'¹⁷³
 {ba+n.da+mud+en} {IEN+hänen.kanssaan+huolestua+minä}
- (38) ^{id}**idigna** ^{id}**buranun-bé-da** 'Tigris ja Eufrat'
 {idigna buranun+be+da+Ø} {Tigris Eufrat+sen+COM+ABS}

6.2.2 Sijamuotojen kirjoitusasut ja allomorfia

Ergatiivi ja **direktiivi** {e} yleensä assimiloituvat edeltävään vokaaliin. Uussumerissa tämä näkyy *plene*-kirjoituksena eli pitkänä vokaalina, mutta muinaissumerissa assimiloitunut tunnus saatetaan jättää kirjoittamatta kokonaan.

	Muinaissumeri	Uussumeri	Morfologia	Merkitys
/u+e/	dumu(-e)	dumu-ù	{dumu+e}	'poika'
/e+e/	dumu-né	dumu-né-(e)	{dumu+ane+e}	'hänen poikansa'
/a+e/	ama(-e)	ama-a	{ama+e}	'äiti'

Jos sana päättyy foneemiin /f/, ergatiivi ja direktiivi kirjoitetaan rajageminaatiossa merkillä **re₆**, eikä **re** tai **ré** kuten /r:n perässä. Rajageminaatio ei yleensä /e/-alkuisten tunnusten yhteydessä toteudu konsonanttien /l/ ja /ġ/ jäljessä.

/l+e/	lugal-e	{lugal+e}	'kuningas (erg.)'
/ġ+e/	gu₄-re₆	{guġ+e}	'härälle'

Datiivilla {ra} ja **terminatiivilla** {še} on allomorfit /r/ ja /š/. Allomorfit esiintyvät vokaalien jäljessä ja ne kirjoitetaan uussumerissa edeltävästä vokaalista riippuen **ar**, **er**, **ir**, **ur** (i, ii) ja **eš**, **éš**, **uš**, **úš**, **aš** tai **áš** (iii, iv). Allomorfia ei ole ehdoton ja saattaa toisinaan jäädä toteutumatta morfofoneemisesta kirjoituksesta tai arkaismeista johtuen. Muinaissumerissa datiivi jätetään kirjoittamatta vokaalien jäljessä kokonaan. Jumalan Enlil perässä datiivi kirjoitetaan poikkeuksellisesti **la**.

- (i) **nin-a-né-er** {nin+ane+ra} 'hänen valtiattarellensa'
- (ii) **ama-ar** {ama+ra} 'äidille'
- (iii) **aratta^{ki}-aš** {aratta+še} 'Arattaa kohti'
- (iv) **šu-ġu₁₀-uš** {šu+ġu+še} 'käteeni'

¹⁷³ Kirj. tuln hänen kanssaan huolestuneeksi.

Muinaisbabilonialaisella kaudella terminatiivi saattaa menettää loppuvokaalinsa genetiivin jäljessä ja toteutua näin allomorfina /š/: **mu al-dab₅-ba-aš** 'koska (mu) hänet oli saatu kiinni' {mu al+dab+Ø+[?]a+ak+še}.

Genetiivin tunnus {ak+} säilyttää /k/:n ainoastaan vokaalien välissä jo muinaissumerista alkaen. Täten /k/ katoaa sananloppuisena tai konsonantin seurattessa sitä (v, vi). Genetiivin /a/ katoaa puolestaan sen seurattessa vokaalia (vii). Kummankin kontekstin täyttyessä genetiivi katoaa pintamuodoista kokonaan (viii). Se voidaan jättää kirjoittamatta myös sellaisten konsonanttien jäljessä, joiden yhteydessä rajageminaatio ei toteudu: /ḫ, š, s, z/ (ix).

(v)	šu-si-a	{šu.si+ak+Ø}	'sormen'
(vi)	é-gal lugal-la-še	{é.gal lugal+ak+še}	'kuninkaan palatsia kohti'
(vii)	ur ^dnin-ḡir-su-ka-ke₄	{ur nin.ḡir.su.k+ak+e}	'Ninḡirsun palvelija'
(viii)	é ama-aš	{é.j ama+ak+še}	'äidin taloa kohti'
(ix)	énsi lagaš^{ki}	{énsi.k lagaš+ak+Ø}	'Lagašin hallitsija'

Sanojen **gibil** 'uusi', **líl** 'henki, haamu, ilma' ja **kisal** 'piha' perässä genetiivi kirjoitetaan toisinaan poikkeuksellisesti **lá**. Jumalan Enlil perässä tämä kirjoitusmuoto toteutuu lähes systemaattisesti: **ur-saḡ ^den-líl-lá** 'Enlilin sankari'. Sanan päättyessä foneemiin /ḫ/ genetiivi kirjoitetaan **rá**, esimerkkinä **gu₄** /guḫ/ 'härkä' ~ **gu₄-rá** 'härän'.

Tämän luvun harjoitustehtävät löytyvät sivulta 308.

6.3 Yhteen veto

Sanajärjestys ja morfotaksi					
I	II	III	IV	V	VI
[pääsana]	[attribuutit]	[+omistusliite]	[+monikko]	[+sija]	[+kopula]

Omistusliitteet					
y.1.p.	{ġu}	'minun'	m.1.p.	{mē}	'meidän'
y.2.p.	{zu}	'sinun'	m.2.p.	{zunēnē}	'teidän'
y.3.p. eloll.	{ane}	'hänen'	m.3.p.	{anēnē}	'heidän'
3.p. eloton	{be}	'niiden'			

Sijamuodot				
Sijamuoto		Dimensionaaliprefiksit	'poika'	'härkä'
ABS	{Ø}	–	dumu	gud /guŕ/
ERG	{e}	–	dumu(-ù/e)	gu ₄ -re ₆
GEN	{ak+}	–	dumu(-a)	gu ₄ -rá
DAT	{ra}	{ma, ra, nna, mu, ri, nni}	dumu-ra	–
LOC	{ʔa}	{ni, e, bi}	–	gu ₄ -rá
TER	{še}	{še}	dumu-šè	gu ₄ -šè
ABL	{ta}	{ta}	ki dumu-ta	gu ₄ -ta
DIR	{e}	{mu, ri, nni, bi, ba}	–	gu ₄ -re ₆
ADV	{eš}	–	dumu-éš	gu ₄ -re ₆ -éš
EQU	{gen}	–	dumu-gen ₇	gu ₄ -gen ₇
COM	{da}	{da}	dumu-da	gu ₄ -da

Paikallissijojen merkitykset (ks. kaavio s. 206)	
Datiivi	liike elollisen olion vierelle tai kosketuksiin tämän kanssa
Ablatiivi	liike ulos jostakin
Terminatiivi	liike jotakin päämäärää kohti
Lokatiivi	liike sisälle tai päälle, oleminen sisällä tai päällä
Direktiivi	liike läheisyyteen tai kosketuksiin, oleminen lähellä tai kosketuksissa jonkin (elottoman) kanssa